

Отримано: 20 березня 2026 р.

Прорецензовано: 20 березня 2026 р.

Прийнято до друку: 23 березня 2026 р.

Email: derbasv@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2906-0344>

Email: kasianova.oleksandra@knu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4351-412X>DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2026-29\(97\)-7-10](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2026-29(97)-7-10)

Дербя С. М., Касьянова О. А. Принципи безбар'єрності у підготовці фахівців-філологів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2026. Вип. 29(97). С. 7–10.

УДК: 376:37.013.74

Дербя Світлана Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Касьянова Олександра Андріївна,
кандидат філологічних наук,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИПИ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ-ФІЛОЛОГІВ

У фокусі статті необхідність впровадження принципів безбар'єрності в освітньому середовищі, що зумовлено кількістю людей з особливими потребами – на сьогодні в Україні понад 3 мільйони таких громадян, і суспільство має усвідомлювати, що цей показник постійно зростатиме через війну. Створення безбар'єрного освітнього середовища є актуальним і першочерговим завданням освітян, які мають забезпечити рівні можливості у здобутті професійної та якісної освіти для всіх громадян, зокрема й осіб з особливими потребами. У статті зроблено огляд актуальних принципів безбар'єрності у вищій освіті за напрямом підготовки філологів (основні завдання для створення освітніх можливостей для осіб з особливими освітніми потребами, доступність освіти та ін.). Авторки наукової розвідки є викладачками Навчально-наукового інституту філології й у своїй діяльності надають Концепцією розвитку інклюзивної освіти «Університет рівних можливостей» від 03.06.2020 р. Київського національного університету імені Тараса Шевченка. У роботі запропоновано зробити певні кроки, щоб покращити освітнє середовище відповідно до основних принципів безбар'єрності. Наприклад: врахувати стандарти доступності як обов'язковий компонент під час розроблення та оновлення освітніх програм, навчальних планів і освітніх компонентів; розробляти індивідуальні плани навчання для осіб з особливими потребами; здійснювати моніторинг виконання індивідуального плану та корегування за потреби; адаптувати завдання (наприклад, заміна усного виступу на письмове есе, або навпаки) залежно від індивідуальних потреб студента. Надалі викладачам у робочих програмах дисциплін вести теоретичні засади роботи зі студентами з особливими потребами, короткий термінологічний словник, теми, які пов'язані із коректною, толерантною мовою та етикою спілкування з людьми з особливими потребами.

Ключові слова: філологія, безбар'єрність, освітнє середовище, студенти з особливими освітніми потребами.

Svitlana Derba,
Candidate of Philology, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Oleksandra Kasianova,
Candidate of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

PRINCIPLES OF ACCESSIBILITY IN THE TRAINING OF LANGUAGE SPECIALISTS

The authors emphasize the need to implement the principles of accessibility in the educational environment, since today there are more than 3 million people with special needs in Ukraine, and society must realize that this number will continue to grow due to the consequences of the war. Creating a barrier-free educational environment is a pressing and priority task for educators, who must ensure equal opportunities in obtaining professional and quality education for all citizens, including people with special needs. The study also reviews the current principles of accessibility in higher philological education (the main tasks for creating educational opportunities for people with special educational needs, accessibility of education, etc.). The authors of this work are lecturers at the Educational and Scientific Institute of Philology and use the Concept of Inclusive Education Development "University of Equal Opportunities" dated June 3, 2020, of Taras Shevchenko National University of Kyiv in their work. The paper proposes certain steps to improve the educational environment in accordance with the basic principles of accessibility, such as taking accessibility standards into account as a mandatory component when developing and updating educational programs, curricula, and educational components. Develop individual learning plans for people with special needs. Monitor the implementation of individual plans and adjust them as necessary. Allow for the adaptation of tasks (e.g., replacing an oral presentation with a written essay, or vice versa) depending on the individual needs of the student. In the future, teachers should include in their course syllabi the theoretical foundations of working with students with special needs, a short glossary of terms, and topics related to correct, tolerant language and ethics of communication with people with special needs.

Keywords: philology, barrier-free environment, educational environment, students with special educational needs.

Постановка проблеми. Нині в Україні понад 3 мільйони людей з особливими потребами, і суспільство має усвідомлювати, що цей показник постійно зростатиме через війну. Частка осіб з особливими потребами серед здобувачів вищої та професійної освіти становить лише 0,85 відсотка (близько 7 відсотків загальної частки осіб з інвалідністю в Україні). Тому створення безбар'єрного освітнього середовища є актуальним і першочерговим завданням освітян, які мають забезпечити рівні можливості у здобутті професійної та якісної освіти для всіх громадян, зокрема й осіб з особливими потребами.

Відповідно до **Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року**, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р, та з метою виконання Плану

заходів з її реалізації на 2025-2026 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 року № 374-р, передбачено впровадження принципів безбар'єрності в освітній, інформаційній та комунікаційній сферах. **Безбар'єрність** – це загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності (Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, 2021). Крім того, варто уточнити, що мова також іде про освіту людей протягом їхнього життя. **Метою** статті є огляд актуальних принципів безбар'єрності у вищій освіті за напрямом підготовки філологів (основні завдання для створення освітніх можливостей для осіб з особливими освітніми потребами, доступність освіти та ін.).

За даними Міністерства освіти і науки України, у 2025 році понад 4500 студентам і студенткам з інвалідністю забезпечено доступність до професійної освіти, створено 17 нових Центрів підтримки студентів у закладах вищої освіти, загалом пілотний проєкт уже діє у 21 університеті України. Центри надають консультації вступникам, забезпечують інклюзивний освітній процес, психологічну підтримку, адаптацію студентів до навчання та кар'єрні сервіси. Також створено додаткові можливості для здобуття освіти ветеранами – їх цьогоріч до ЗВО вступило 19 259, що на 4,5 тисячі більше ніж торік (Реалізація політики безбар'єрності в освіті. МОН України, 2025).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика інклюзивної освіти в науковому дискурсі має декілька напрямів: педагогічний, соціально-психологічний, соціального захисту, підтримки людей з особливими потребами тощо. У публічному управлінні питання організації інклюзивної освіти в останні роки досліджували М. Ажажа, І. Гевко, С. Корнієнко, К. Сахарова, О. Царькова, О. Шульга та ін. (Токарева, 2021: 91)

У сучасній Україні безбар'єрне середовище є важливим напрямом розвитку. Так, авторки Л. Наливайко та Л. Марценюк у своїй роботі («Безбар'єрна Україна»: проблеми та перспективи) наголошують на важливості освіти як розвитку суспільства: «Основні сфери, що найбільше підлягають увазі (та інвестуванню) з боку розвинених держав, – це освіта, ринок праці, транспорт, міська інфраструктура та інформаційні комунікації. Саме ці напрями є основою гармонійного, сталого розвитку суспільства» (Наливайко, Марценюк, 2023: 83). А В. Литовченко підкреслює позитивний досвід запровадження безбар'єрності в Україні: «В українській вищій освіті наявний досвід вирішення питань безбар'єрності та створення рівних можливостей для всіх студентів, незалежно від наявності особливих потреб чи труднощів, зумовлених воєнними діями» (Литовченко, 2025: 71).

О. Кравченко доводить, що найбільший соціальний ефект досягається шляхом залучення студентів з особливими освітніми потребами до університетської спільноти та освітньої діяльності, створення умов для їх соціальної інтеграції, невід'ємною складовою є і фахова допомога у подоланні їхнього соціального відчуження та ізоляції (Кравченко, 2023: 105).

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року завданнями щодо освітньої безбар'єрності є:

- забезпечення можливості здобуття дітьми з особливими освітніми потребами вищої освіти;
- забезпечення підготовки кадрів відповідно до переліку професій, необхідних для розбудови безбар'єрного простору;
- забезпечення професійного розвитку та підтримки викладачів, які надають освітні послуги за дистанційною формою здобуття освіти;
- забезпечення інклюзивності і доступності дистанційної форми здобуття освіти та ін.

Виконання поставлених завдань передбачає, що надавачі освітніх послуг володітимуть навичками для забезпечення якісного навчання відповідно до потреб здобувачів освіти, що в систему освіти України буде інтегровано Міжнародну класифікацію функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, розвиток систем дистанційного навчання забезпечить необхідну якість та доступність освіти (Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, 2021).

План заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року передбачає розроблення рекомендацій щодо врахування стандартів доступності як обов'язкового компонента навчальних програм для журналістів та філологів, проведення моніторингу освітніх програм у ЗВО, які потребують оновлення, та/або запровадження нових програм з інклюзивної освіти, передбачення процедури залучення як спікерів до викладання навчальних дисциплін з питань інклюзії осіб з обмеженням повсякденного функціонування, навчання з надання першої медичної допомоги та ін. (План заходів на 2025-2026 роки, 2025).

Авторки наукової статті як викладачки Навчально-наукового інституту філології у своїй діяльності послуговуються **Концепцією розвитку інклюзивної освіти «Університет рівних можливостей» від 03.06.2020 р. Київського національного університету імені Тараса Шевченка** необхідно, у якій зазначено:

1. Особистісно орієнтовані навчальні плани, індивідуальні програми навчання.
1. Організування академічної мобільності для осіб з особливими потребами, зокрема міжнародну.
2. Організувати проходження практики на підприємствах, в установах, закладах та організаціях із урахуванням потреб осіб з особливими освітніми потребами.
3. Організувати науково-просвітницькі заходи серед студентського середовища з метою формування культури толерантності та поваги один до одного.
4. Сприяти поширенню особистісно орієнтованих та інноваційних інклюзивних освітніх технологій (наказом Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 05 травня 2022 року №68 прийнято національний стандарт України ДСТУ EN 301 549:2022 Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ (EN 301 549 V3.2.1 (2021-03), IDT)).
5. Розробити та ввести навчальну дисципліну «Людина в інклюзивному суспільстві».

Також у цьому документі є перелік необхідних термінів із дефініціями, якими варто послуговуватися у навчальному процесі, наприклад:

Інклюзія – це ідеологія, політика і процес, які забезпечують рівну участь всіх членів суспільства у будь-яких сферах життєдіяльності.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення конституційного права кожної людини на отримання якісної освіти у закладі будь-якого типу за власним вибором.

Інклюзивне навчання у вищій школі – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти особам з особливими освітніми потребами шляхом організації навчання з урахуванням індивідуальних особливостей їхньої навчально-пізнавальної діяльності.

Особа (студент) з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової психолого-педагогічної підтримки й організації особливих умов для здобуття вищої освіти.

Універсальний дизайн – дизайн предметів, обстановок, програм та послуг, який покликаний зробити їх максимально придатними для використання всіма людьми без необхідності адаптації чи спеціального дизайну (Концепція розвитку інклюзивної освіти «Університет рівних можливостей», 2020: 2).

З метою запобігання бар'єрів освітнього процесу доцільно використовувати тактики *підтримки, сприяння, стимулювання*. Так, для студентів, які схильні емоційно переживати невдачі у власній діяльності, доцільно забезпечити такі види підтримки (С. Коломійченко), як підтримка-допомога, що втілюється в конкретних діях, забезпечує запобігання страхів, виникнення фрустрації перед невирішеним бар'єром, чи підтримка-консультування, що передбачає конкретні поради щодо запобігання бар'єрів, або ж підтримка-досвід – зустрічі з тими, хто готовий ділитися власним досвідом запобігання бар'єрів освітнього процесу, з якими вони стикнулися у процесі навчання (Глазкова, 2024: 110).

Далі пропонуємо розглянути ключові завдання для розвитку безбар'єрного середовища для студентів-філологів. Насамперед врахувати стандарти доступності як обов'язковий компонент під час розроблення та оновлення освітніх програм, навчальних планів і освітніх компонентів. Розробляти індивідуальні плани навчання для осіб з особливими потребами. Зміни характеру подання навчального матеріалу без зміни змісту або складності навчального завдання, зміни методів і способів навчання. Моніторинг виконання індивідуального плану та корегування за потреби. Можливість адаптації завдань (наприклад, заміна усного виступу на письмове есе, або навпаки) залежно від індивідуальних потреб студента. У попередніх статтях ми вже описували групи методів, які можна використати в навчанні: 1) прямі: аудіовізуальний, аудіолінгвальний; 2) свідомі: граматико-перекладний, свідомопрактичний, метод читання; 3) комбіновані: комунікативний, активний; 4) інтенсивні: метод активізації, емоційно-смысловий, релаксопедія, гіпнопедія (Дерба, 2021: 125). Названі методи можуть бути інтегровані в навчальний процес з урахуванням принципів безбар'єрності.

Гарантам варто забезпечити гнучкість освітніх програм, урізноманітнення навчальних методик, урахування потреб здобувачів освіти, їхніх особливостей щодо опанування матеріалу (особливостей сприйняття, засвоєння та відтворення інформації), а також можливості коригування форм навчання і контролю відповідно до потреб здобувача з особливими потребами. Надалі викладачам у робочих навчальних програмах необхідно ввести теоретичні засади роботи зі студентами з особливими потребами, короткий термінологічний словник, теми, які пов'язані із коректною, толерантною мовою та етикою спілкування з людьми з особливими потребами. Зокрема окремі теми можуть бути введені в ОК «Професійна та корпоративна етика», «Інформаційно-комунікативні технології в освіті», «Вибрані розділи трудового права», «Соціально-політичні студії», «Психологія», «Педагогіка», а також у виключно філологічні дисципліни. Викладачам необхідно надавати студентам з особливими освітніми потребами всі навчальні матеріали (підручники, статті, хрестоматії) в електронних форматах, сумісних із програмами читання екрана (для студентів із порушеннями зору).

Протягом семестрового навчання проводити круглі столи чи зустрічі, тренінги для всієї академічної групи з метою формування інклюзивної культури, взаємоповаги та підтримки, що сприятиме комфортній соціалізації студентів з особливими потребами, наприклад, «Толерантне ставлення до людей з особливими потребами», «6 правил безбар'єрного спілкування», «Основні правила етичного спілкування з людьми з особливими потребами», «Безбар'єрність – чому це стосується кожного?», «Бар'єри спілкування» та ін.

У Навчально-науковому інституті філології уже є досвід інтеграції основних принципів безбар'єрності в освітній процес. Спільними зусиллями студентів і викладачів окремих освітніх програм для осіб з порушеннями зору створювалися аудіоматеріали. Для здобувачів освіти бакалаврату, магістратури, аспірантури та докторантури, а також для викладачів та працівників Навчально-наукового інституту філології проводилися тренінги з жестової мови, зустрічі з представниками психологічної служби університету та ін.

Крім інтеграції основних принципів безбар'єрності в освітній процес, є потреба й в розбудові фізичної інфраструктури в навчальних корпусах. Це реалізувати складно з урахуванням історичних будівель, проєктування яких здійснювалося без врахування людей з особливими потребами. Однак у Навчально-науковому інституті філології є вже певні напрацювання щодо покращення фізичної доступності учасникам освітнього процесу з особливими потребами. Наприклад, у корпусі філологів облаштовані пандусами на входах та поверхах, встановлено тактильні таблички зі шрифтом Брайля для людей з вадами зору. Це забезпечує фізичний доступ до аудиторій, бібліотеки для студентів на кріслах-колясках і з порушеннями орієнтації. Також у філологічному середовищі Шевченкового університету передбачено супровід для людей з особливими потребами. Названі інституційні заходи продовжують реалізовуватися з орієнтацією та з урахуванням запитів здобувачів освіти з особливими потребами.

Висновки. Отже, реалізація прав студентів-філологів з особливими освітніми потребами щодо рівного доступу до вищої освіти потребує безбар'єрного, безпечного освітнього середовища. Студенти повинні мати можливість вільного доступу до навчальних матеріалів, бути повноцінними учасниками навчального процесу, брати участь у різноманітних заходах, а заклади вищої освіти мають удосконалити навчальні програми, плани та забезпечити безперешкодне середовище для людей з особливими потребами.

Література:

1. Глазкова І. Я., Хатунцева С. М. Теоретико-методичні засади безбар'єрності освітнього середовища. *Ukrainian universities amidst new realities: the conservation of scientific and human resources*. 2024. С. 97-120. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-434-4-6>
2. Дерба С. Методи і прийоми проведення практичних занять з української мови для іноземних студентів (різних національностей). *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 35. Том 2. 2021. С. 124-129. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-2-20>

3. Концепція розвитку інклюзивної освіти «Університет рівних можливостей» Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Режим доступу: <https://knu.ua/pdfs/equal-opportunities/Concept-of-inclusive-education-development.pdf> (дата звернення: 25.02.2026)

4. Кравченко О. Інклюзивний підхід у вищій освіті: з досвіду Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. *Sustainable Socio-Economic Development Journal*. 1 (3-4), 2023. С. 104-112. [https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1\(3-4\).104-112](https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(3-4).104-112)

5. Литовченко, В. Безбар'єрність у вищій медичній освіті: залучення студентів з ооп до дослідницької діяльності. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 120 (4). 2025. С. 64-77. <https://doi.org/10.33189/ectu.v120i4.288>

6. Наливайко Л., Марценюк Л. «Безбар'єрна Україна»: проблеми та перспективи. *Нове українське право*. Вип. 4. 2023. С. 82-93. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.11>

7. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

8. Національний стандарт України DSTU EN 301 549:2022 Інформаційні технології від 05 травня 2022 №68. Режим доступу: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_301_549_2022_informatsiyni_tekhnologii_vimogi_schodo_.pdf

9. План заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 року № 374-р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-2025-%D1%80#Text>

10. Реалізація політики безбар'єрності в освіті: результати 2025 року. (2025). МОН України. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/news/realizatsiia-polityky-bezbariarnosti-v-osviti-rezultaty-2025-roku?v=6911ea19b12d3> (дата звернення: 25.02.2026)

11. Токарева У. Д. Публічне управління створенням безбар'єрного середовища в освітній сфері. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 12. С. 89-94. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.12.89

References:

1. Hlaskova, I., Khatuntseva, S. Teoretyko-metodychni zasady bezbar'jernosti osvith'oho seredovyscha. [Theoretical and methodological foundations of barrier-free educational environment.]. *Ukrainian universities amidst new realities: the conservation of scientific and human resources*. 2024. S. 97-120. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-434-4-6>

2. Derba, S. Metody i pryomy provedennya praktychnykh zanyat' z ukraiyins'koyi movy dlya inozemnykh studentiv (riznykh natsional'nostey). Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk. conservation of scientific and human resources. [Methods and techniques for conducting practical classes in Ukrainian language for foreign students (of different nationalities). *Current issues in the humanities*.]. 2021. 35 (2). S. 124-129. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-2-20> [in Ukrainian].

3. Kontsepsiya rozvytku inklyuzyvnoyi osvity «Universytet rivnykh mozhlyvostey» Kyivivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shyvchenka. (2020). <https://knu.ua/pdfs/equal-opportunities/Concept-of-inclusive-education-development.pdf> [in Ukrainian].

4. Kravchenko O. Inklyuzyvnyy pidkhid u vyshchiiy osviti: z dosvidu Umans'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny. [An inclusive approach in higher education: lessons learned from Pavlo Tychny Uman State Pedagogical University.]. *Sustainable Socio-Economic Development Journal*. 1 (3-4), 2023. S. 104-112. [https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1\(3-4\).104-112](https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(3-4).104-112) [in Ukrainian].

5. Lytovchenko, V. Bezbar'jernist' u vyshchiiy medychnyi osviti: zaluchennya studentiv z oop do doslidnyts'koyi diyal'nosti. Osoblyva dytyna: navchannya i vykhovannya. [Barrier-free higher medical education: involving students with special needs in research activities. *Special children: education and upbringing*.]. 120 (4). 2025. S. 64-77. <https://doi.org/10.33189/ectu.v120i4.288> [in Ukrainian].

6. Nalyvayko, L., Martsenyuk, L. «Bezbar'yerna Ukrainya»: problemy ta perspektyvy. Nove ukraiyins'ke pravo. [“Barrier-free Ukraine”: problems and prospects. *New Ukrainian law*.]. 4. 2023. S. 82-93. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.11> [in Ukrainian].

7. Natsional'na stratehiya iz stvorennya bezbar'jernoho prostoru v Ukrayini na period do 2030 roku, zatverdzhena rozporядzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 14 kvitnya 2021 roku № 366-r. [National Strategy for Creating a Barrier-Free Environment in Ukraine for the Period until 2030, approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 366-r]. 2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

8. Natsional'nyy standart Ukrayiny DSTU EN 301 549:2022 Informatsiyni tekhnolohiyi vid 05 travnya 2022 №68.kvitnya 2021 roku № 366-r. [National Standard of Ukraine DSTU EN 301 549:2022 Information Technology dated May 5, 2022 No. 68.]. https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_301_549_2022_informatsiyni_tekhnologii_vimogi_schodo_.pdf [in Ukrainian].

9. Plan zakhodiv na 2025-2026 roky z realizatsiyyi Natsional'noyi stratehiyi iz stvorennya bezbar'jernoho prostoru v Ukrayini na period do 2030 roku, zatverdzheno rozporядzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 25 bereznya 2025 roku № 374-r. [Action plan for 2025-2026 for the implementation of the National Strategy for the Creation of a Barrier-Free Environment in Ukraine for the period up to 2030, approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 374-r of March 25]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-2025-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

10. Realizatsiia polityky bezbariarnosti v osviti: rezultaty 2025 roku [Implementation of the policy of barrier-free education: results for 2025]. 2025. MON Ukrainy. <https://mon.gov.ua/news/realizatsiia-polityky-bezbariarnosti-v-osviti-rezultaty-2025-roku?v=6911ea19b12d3> [in Ukrainian].

11. Tokareva, U. Publichne upravlinnya stvorenniam bezbar'jernoho seredovyscha v osvithniy sferi. Investytsiyyi: praktyka ta dosvid. [Public administration of creation of an inclusive educational environment. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*.]. 2021. Vol. 12. S. 89-94. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.12.89 [in Ukrainian].